

Uysal-Bayrak, H. (2019). Ebeveynlerin Gözünden Çocuk İstismarı: Metaforik Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 376-389.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 18.02.2019
Makale Kabul Tarihi:08.04.2019

EBEVEYNLERİN GÖZÜNDEN ÇOCUK İSTİSMARI: METAFORİK BİR ÇALIŞMA

Child Abuse From Parent's Eyes: A Metaphoric Study

Hatice UYSAL BAYRAK*

* Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, ORCID ID: 0000-0003-3996-2402

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi dönem çocukların evde birlikte en fazla zaman geçirdikleri bireyler olan ebeveynlerinin çocuk istismarına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Araştırmada, ebeveynlerin "çocuk istismarı" kavramına yönelik algılarını ifade eden metaforları belirlemede, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Bu araştırma 2017-2018 yıllarında uygun örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen 1 ila 6 yaşları arasında çocuğa sahip 187 ebeveyn ile yürütülmüştür. Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocuk istismarı kavramına ilişkin algıları "Çocuk istismarı sizce neye benzer?" sorusunu cevaplamaları ve kurdukları ilişkiyi "Çünkü..." cümlesini tamamlayan açıklamaları ile elde edilmiştir. Metaforun konusu ve kaynağı ilk soru ile belirlenmeye çalışılmıştır. "Çünkü" ile bu metafora yüklenen anlam ve nedenler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; ebeveynlerin verdikleri cevaplardan yola çıkılarak oluşturulan kategoriler incelendiğinde; ebeveynlerin toplam 11 kategoride 75 metafor geliştirdikleri tespit edilmiştir. Çocuk istismarı kavramına ilişkin oluşturulan kategoriler bütün olarak düşünüldüğünde, ebeveynler en çok kıyamet, katliam, kanser ve kabuk tutmayan yara metaforlarını geliştirmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: çocuk istismarı, ebeveyn, metafor

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the perceptions of the parents of preschool children about child abuse via metaphors. In order to determine the metaphors that express the perceptions of parents about the concept of child abuse, the phenomenology model which is among the qualitative research methods is used in the research. This research was carried out with 187 parents with children aged between 1 and 6 who were determined using appropriate sampling method in 2017-2018. Perceptions of parents about the concept of child abuse were obtained with the answer to question of "What do you think child abuse is like?" and explanations with complete the sentence starting with "because". The subject and source of metaphor are tried to be determined by the first question. The meaning and reasons attributed to this metaphor were tried to be revealed with the sentence "because". Content analysis technique was used to evaluate the data. When the categories, which were based on the answers of the parents, were examined and it was found that parents developed 75 metaphors in 11 categories. When the categories of child abuse are considered as a whole, the parents mostly developed the metaphors: doomsday, massacre, cancer and non-closure wound.

Keywords: *child abuse, parent, metaphor*

GİRİŞ

İstismar ebeveyn ya da başka bir yetişkin tarafından çocuğun gelişimini zedeleyici, toplum tarafından hoş karşılanmayan eylemlerdir (Tıraşcı ve Gören, 2007). Çocuk istismarı bireysel, toplumsal, kültürel, sosyal neden ve sonuçları olan sağlık, eğitim, sosyal hizmet, hukuk, güvenlik gibi multidisipliner bakış açısıyla incelenmesi gereken bir olgudur. Çocuk istismarı yalnızca sosyal bir problem olmayıp aynı zamanda çok ciddi bir halk sağlığı problemidir (Yıldız, vd., 2017). Çocuk istismarı, çocuğun sevilmemesi, çocukla ilgilenilmemesi ve çocuğun beslenme, temizlik, giyim, fiziksel bakım ve tıbbi ihtiyaçlarının giderilmemesi sebebiyle beraberinde ihmal olgusunun da incelenmesini gerektirmektedir (Çağlarımak, 2006).

Çocuğun istismara maruz kalmasının sebebi iç ve dış stres faktörleri olarak iki sınıfta irdelenmektedir. Bunlardan ilki olan iç stres faktörleri; ebeveynlerin karakter yapısı, boşanma, ölüm ya da parçalanmış aile nedeniyle yaşanan anne baba yoksunluğudur (Yalçın vd, 2014; Kara vd, 2004). Ebeveynlerle ilgili risk faktörleri olarak da anılan bu grupta ebeveynlerin çocukluklarında istismara maruz kalmış ya da mutsuz çocukluk geçirmiş olmaları, duygusal açıdan olgunlaşmamış olmaları, psikolojik sorunları, alkol ve madde bağımlısı olmaları, erken yaşta gebe kalan anne, ebeveynlerinin beklentilerinin

çocuğun gelişimi ile uymaması örnek verilebilir (Kara B, Biçer Ü, Gökalp, 2004). Dış stres faktörleri ise çevresel, sosyal ve ekonomik yoksunluğun ailede oluşturduğu sıkıntılardır (Bahar vd, 2009). Evsizlik, düşük eğitim düzeyi, işsizlik, iş ortamında stres ve başarısızlık, fakirlik, istenmeyen veya evlilik dışı gebelik, zayıf sosyal destek ve sosyal yalıtım, bakım, sağlık ve sosyal hizmet olanaklarına yeterince ulaşamama bu faktörlere örnek verilebilir (Yalçın, 2011).

Ebeveynler, çocuk istismarını önlemek için kullanılan izleme, risk faktörlerini azaltma, rehberlik etme ve eğitime stratejilerini uygulama açısından önemli bir role sahiptir (Alzoubi, Ali, Flah, & Alnatour, 2018). Ebeveynlerin çocuklarını istismardan koruyabilmeleri için bu konuda bilgi sahibi oldukları kadar onları bilinçlendirilmeleri de gerekmektedir (Üstündağ, Şenol ve Mağden, 2015). Oysa Güler ve diğerlerinin (2002) çalışmasında çocukların ailelerinin yanında en güvende olmaları gerekirken en fazla istismar olgusu aileler tarafından gerçekleştiği ortaya çıkmıştır.

İstismar, çocuğun doğduğu andan itibaren evde, oyun alanlarında, sokakta ve okulda kısacası bulunduğu her ortamda farklı nedenlerle yüz yüze gelebileceği önemli bir toplumsal problemdir. Çocuk istismarı neticesinde çocukta gelişim geriliği ile büyüme yetersizliği yaratmasından ve hayatı boyunca kalıcı hasarlar bırakmasından dolayı psikoloji, eğitim ve tıp alanındaki araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Çocuk istismarının bireyin sosyal-duygusal uyum süreçlerini ve yetişkinlik çağındaki tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilediği özellikle son dönemlerde yürütülen araştırmalarda vurgulanmıştır (Çağlarırnak, 2006). Kabul edilemez olgu olan çocuk istismarına yönelik önleme çalışmaları yapılması gerekmektedir. Bu noktada da ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin besleyici, destekleyici ve koruyucu olması beklendiği için en önemli görev ebeveynlere düşmektedir (Üstündağ, Şenol ve Mağden, 2015). Bu görevi yerine getirebilmeleri için ise öncelikli olarak çocuk istismarı hakkında bilinç ve farkındalık düzeylerinin yeterli olması büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı; okul öncesi dönem çocukların evde birlikte en fazla zaman geçirdikleri bireyler olan ebeveynlerinin çocuk istismarına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocuk istismarı kavramına ilişkin belirttikleri metaforlar nelerdir?
2. Belirlenen metaforlar, hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?
3. Bu kavramsal kategoriler arasında anlamlı farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmada, ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına yönelik algılarını ifade eden metaforları belirlemede, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgu bilim çalışmalarında genellikle belli bir olguya ilişkin bireysel algıların veya perspektiflerin ortaya çıkarılması ve yorumlanması amaçlanır (Yıldırım & Şimşek, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Eğitim, psikoloji, tıp ve daha birçok farklı disiplinlerde çalışan araştırmacılar, seçkisiz örnekleme yerine sıklıkla uygun örnekleme kullanılmaktadır. Uygun örnekleme, iyi tanımlanmış evrenden seçkisiz olarak çekilmemektedir. Bunun yerine araştırmacının kolayca ulaşabileceği katılımcılardan oluşmaktadır (Warner, 2008).

Bu araştırma 2017-2018 yıllarında 1 ila 6 yaşları arasında çocuğa sahip ebeveynler ile yapılmıştır. Adana (27), Kayseri (34), Kilis (8), Konya (22), Mersin (10), Nevşehir (19), Niğde (57) ve Şanlıurfa (10) illerinde yaşayan ebeveynlerden oluşan çalışma grubu 187 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların 45'i baba, 87'si üniversite, 46'sı lise, 30'u ortaokul mezunudur. Katılımcıların hakkında görüş bildirdikleri 93'ü kız olan çocukların 79'u 5-6, 61'i 3-4, 47'si 1-2 yaşındadır. Katılımcıların seçiminde kolay ulaşılabilir olmaları esas alınmakla birlikte okul öncesi dönemde çocuğa sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan katılımcılarla yüz yüze birebir olarak görüşülmüş, katılımcılara “Çocuk istismarı gibidir; çünkü” ifadesinin yazılı olduğu kağıtlar verilerek bu ifadeleri tamamlamaları istenmiştir. Görüşmeler ortalama olarak 15 dakika sürmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocuk istismarı kavramına ilişkin algıları “Çocuk istismarı sizce neye benzer?” sorusunu cevaplamaları ve kurdukları ilişkiyi “Çünkü...” cümlesini tamamlayan açıklamaları ile elde edilmiştir. Metaforun konusu ve kaynağı ilk soru ile belirlenmeye çalışılmıştır. “Çünkü” ile bu metafora yüklenen anlam ve nedenler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi tekniği, elde edilen verilerin açıklanmasında gerekli olan kavramları ve ilişkileri ortaya koymakta kullanılır. Böylece “Olgu bilim araştırmalarında veri analizi yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu

tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile sunulur ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Kategorilerin belirlenmesi sürecinde genellikle iki yol izlenmektedir. Bunlardan ilki daha önceden geliştirilmiş kategorilerin kullanılması, diğeri ise yeni bir kategori sistemi geliştirilmesidir. İçerik analizinin yola çıktığı gerekliliklerden birisi her araştırmaya uygun olarak standardize edilmiş bir kategori sistemi bulunmadığı, dolayısıyla kategori sistemini her araştırmamanın kendi analiz malzemesinden oluşturabildiğidir. Kategorilerin anlamlı ve amaca uygun olması, bütünsellik taşıması, ayırt edici ve objektif olması gerekmektedir. Anlam açısından üstünde anlaşılan bilgileri içerik analizi, kategoriye dahil etmektedir (Bilgin, 1995; Gökçe, 2006). Bu doğrultuda çalışmada kullanılan kategoriler araştırmamanın kendi analiz malzemesinden oluşturulmuş ve sağlıklı bireylerin gözünde istismar konusunun olumsuz bir yer tutması nedeniyle kategorilerin olumsuz anlam teşkil eden sözcüklerden seçilmesine dikkat edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan ebeveynler “çocuk istismarı” kavramına ilişkin toplam 75 metafor geliştirmişlerdir ve geliştirilen metaforlardan 5 tanesi analiz dışında bırakılmıştır. Ebeveynlerin geliştirdikleri metaforlar 11 kategoriye ayrılmıştır. Geliştirilen metaforlara ilişkin kategoriler; “erozyon”, “kurban”, “iz”, “yara”, “afet”, “çıkarcı”, “domino”, “karanlık”, “acı”, “suç” ve “hasar” şeklindedir.

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan biri “erozyon”dur. Ebeveynler taze fidanın, gonca çiçeğin zamansız koparılması neticesinde kuraklaşmayla toprak kaymasının kaçınılmaz bir sonuç olduğunu belirterek, erozyona ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “erozyon” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. “Erozyon” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Koparılan tomurcuk	Yeşeren dalı kesme	Dolu vurmuş bağ	Ağacın kuruması	Ayazda açmış çiçek	Solan çiçek	Köke dolanmış zararlı ot
5	7	1	4	5	1	3

Tablo 1 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “erozyon” kategorisinde toplam 26 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler bu kategoriye ilişkin en çok “yeşeren dalı kesme” metaforunu geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği “yeşeren dalı kesme” metaforuna dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı dalları kırılmış bir ağaca benzer. Kırılmış dal gün gün kurur. İstismar edilen çocukta ağır psikolojik travmalar geçirerek insanlardan hayattan uzaklaşır.” (K157)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan bir diğeri “kurban”dır. Çocukların istismara uğrayınca noksan, yardıma ihtiyaç duyan varlıklar haline geldiklerini düşündükleri için kurban kategorisine ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “kurban” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. “Kurban” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Kanadı kırık kuş	Kafese kapatılmış kuş	Zarar verilmiş arı	Kuvözdeki bebek
6	2	1	1

Tablo 2 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “kurban” kategorisinde toplam 10 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler kurban kategorisine ilişkin en çok “kanadı kırık kuş” metaforunu geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği metafora dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı kanadı kırılmış kuşa benzer. İstismar olayından sonra çocuk kendisini eksik, kötü ve yıpranmış hisseder.” (K111)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan biri “iz”dir. Ebeveynler çocuk istismarının mağdur çocuklar, onların ailesi ve dolaylı olarak tüm toplum üzerinde kalıcı izler bıraktığını belirterek, ize ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “iz” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. “İz” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

İmza	Donmamış betona iz bırakma	Doğum izi	Hafıza kartı
1	2	1	2

Tablo 3 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “iz” kategorisinde toplam 6 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler bu kategoriye ilişkin en çok “donmamış betona iz bırakma” ve “hafıza kartı” metaforlarını geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği “donmamış betona iz bırakma” ve “hafıza kartı” metaforlarına dair örnek ifadeler şu şekildedir:

“Çocuk istismarı donmamış bir betona iz bırakmak gibidir. İstismarda türü ne olursa olsun çocuğun yaşantısında derin ve kalıcı izler bırakır.” (K105)

“Çocuk istismarı hafıza kartına benzer. Virüs kapan sd kart gibi istismara uğrayan çocuklarda taciz ve şiddete maruz kalınca ömrü boyunca iyileşmeyen yaralar alıyor.” (K95)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan bir diğeri “yara”dır. Ebeveynler çocuk istismarının hem çocuklar hem de yetişkinler üzerinde derin yaralar açtığını ve bu yaraların kapanmadığını düşündükleri için yara kategorisine ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “yara” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. “Yara” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Kabuk tutmayan yara	Kanser	Genetik bozukluk	Vicdan yarası	Kaza
8	8	2	1	1

Tablo 4 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “yara” kategorisinde toplam 20 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler yara kategorisine ilişkin en çok “kabuk tutmayan yara” ve “kanser” metaforlarını geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği metafora dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı kapanmayan yaraya benzer. İstismarda yara gibidir. Çocuğa iyileşmesi mümkün olmayan anılar yaşatır.” (K168)

“Çocuk istismarı kanser hücrelerine benzer. Ne kadar tedavi edilse de sürekli kendini yeniliyor. İstismara maruz kalmış çocuklarda o kötü olayı sürekli hatırlıyor. Psikolojisi kolay kolay düzelmüyor.” (K58)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan biri “afet”tir. Ebeveynler istismar edilen çocukların emek verdikleri geleceklerinin yok olduğunu, fiziki olarak ve ruhen yıkıma uğradıklarını belirterek, afete ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “afet” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. “Afet” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Deprem	Hortum	Yangın	Sel basma	Doğal afet	Asit yağmuru	Fırtına	Yıldırım	Akdenize kar yağması
3	1	1	1	2	1	2	1	1

Tablo 5 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “afet” kategorisinde toplam 13 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler bu kategoriye ilişkin en çok “deprem” metaforunu geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği “deprem” metaforuna dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı yepyeni bir ev yapmak isteyen ailenin deprem de yaptığı binanın yıkılmasına benzer. Çünkü çocuklar geleceğin ışığıdır. Ancak istismar gibi olumsuz ve unutamayacağı bir olay yaşarlarsa depremin evi yerle bir ettiği gibi o çocuğun hayatını da yok eder.” (K60)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan bir diğeri “çıkar”dır. Ebeveynler çocukların başkalarının menfaatlerini gidermek için kullanılarak mağdur edildiklerini düşündükleri için çıkar kategorisine ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “çıkar” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. “Çıkar” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Sömürü	Acımasız patron	Çıkarıcı arkadaş	Hayvanlardan yararlanma	Ceylan avı	Leşe düşen kurt
4	1	1	1	2	1

Tablo 6 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “çıkar” kategorisinde toplam 10 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler çıkar kategorisine ilişkin en çok “sömürü” metaforunu geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği metafora dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı sömürü gibidir. Çünkü çocuğun zayıflığı ve haklarını koruyabilecek yeterliliğinin olmaması onu sömürülmeye açık bir hale getirir.” (K49)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan biri “domino”dur. Ebeveynler çocukların istismara uğramalarıyla ruhlarında oluşan yaranın küçülmeyip aksine çığ gibi, çorap söküşü gibi büyüdüğünü ve batağa saplandıkça daha da derinlerine gömüldüklerini belirterek, dominoya ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “domino” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. “Domino” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Kıvılcım	Çorap söküşü	Çürüyen meyve	Virüs	Bataklık	Çöl	Derin deniz	Zincir
1	1	1	2	1	1	1	1

Tablo 7 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “domino” kategorisinde toplam 9 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler bu kategoriye ilişkin en çok “virüs” metaforunu geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği “virüs” metaforuna dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı bulaşıcı bir virüs gibidir. Sadece girdiği bedene zarar vermekle kalmaz bir aileyi, nesli, geleceği, bir ülkenim yarınlarını yok eder.”

(K128)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan bir diğeri “karanlık”tır. Ebeveynler istismar mağduru çocukların kendileri ve aileleri kendilerini karanlıkta hissedebileceklerini düşündükleri için karanlık kategorisine ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “karanlık” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. “Karanlık” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Uçurum kenarı	Güneşsiz bir dünya	Labirent	Duvar	Yoksulluk	Yanlış doktor	Ruh hastalığı
2	4	3	1	1	1	1

Tablo 8 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “karanlık” kategorisinde toplam 13 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler karanlık kategorisine ilişkin en çok “güneşsiz bir dünya” metaforunu geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği metafora dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı gecenin koyu karanlığına benzer. Çünkü dünyayı bir daha asla gündüz gözüyle göremezsin.” (K186)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan biri “acı”dır. Ebeveynler istismar mağduru çocukların artık yaşamlarının eskisi gibi olmayacağını bilmekten kaynaklı seslerini duyuramayıp kıvranarak acı çektiklerini belirterek, acıya ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “acı” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9. “Acı” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Kıyamet	Kabus	Sessiz çığlık	Suçsuzun idamı	Evlat acısı	En kötü olay	Yaşam hakkına müdahale
11	2	2	1	2	4	3

Tablo 9 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “acı” kategorisinde toplam 25 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler bu kategoriye ilişkin en çok “kıyamet” metaforunu geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği “kıyamet” metaforuna dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı kıyamet gibidir. Kıyamette nasıl bir yok oluş varsa istismarda da aynen böyle bir yok oluş vardır.” (K177)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan bir diğeri “suç”tur. Ebeveynler çocukları istismar etmenin çocuklara eziyet etmek olduğu kadar bu eylemi yapanların da ne denli büyük bir suç işlediğini düşündükleri için suç kategorisine ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “suç” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. “Suç” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Sapıklık	Vatana ihanet	Katliam	Hırsızlık	Darbe	Kurşun	Pranga	Kanun eksikliği	Vahşet
4	3	8	6	1	1	1	3	5

Tablo 10 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “suç” kategorisinde toplam 32 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler suç kategorisine ilişkin en çok “katliam” metaforunu geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği metafora dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı toplu katliam gibidir. Çünkü istismara uğramış bir çocuk gelecekte problemlili bireylere dönüşür bu da toplumu temelinden etkiler.” (K126)

Ebeveynlerin “çocuk istismarı” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlardan biri “hasar”dır. Ebeveynler çocuk istismarının mağdur olan çocukta ve çevresindeki tüm bireylerde bir şekilde hasara yol açtığını belirterek, hasara ilişkin metaforlar geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin “hasar” kategorisine ilişkin geliştirdikleri metaforların frekans dağılımı Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. “Hasar” Kategorisine İlişkin Metaforların Frekans Dağılımı

Bakımsız araç	Bozuk et	Tarihi geçmiş ilaç	Kırık vazo	Kara ayna	Mürekkep lekesi	Kesik kumaş	Elektriksiz ev	Savaştan çıkmış şehir
3	1	1	3	2	2	2	2	5

Tablo 11 incelendiğinde, çocuk istismarı kavramına ilişkin “hasar” kategorisinde toplam 21 metafor geliştirildiği görülmüştür. Ebeveynler bu kategoriye ilişkin en çok “savaşta çıkmış şehir” metaforunu geliştirmişlerdir. Bu konuya ilişkin ebeveynlerin geliştirdiği metafora dair örnek ifade şu şekildedir:

“Çocuk istismarı uzvunu kaybeden asker gibidir. Çünkü talihsiz bir olay sonucu uzvunu kaybeden asker mesleğine devam edemez ve vatana hizmet edememe acısını hep yaşar.” (K85)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda; ebeveynlerin verdikleri cevaplardan yola çıkılarak oluşturulan kategoriler incelendiğinde; bu kategorilerin olumsuz algıya yönelik olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda ebeveynlerin toplam 11 kategoride 75 metafor geliştirdikleri tespit edilmiştir. İçinde en fazla metafor barındıran kategoriler sırasıyla suç, erozyon ve acı kategorileridir.

Çocuk doğduğu andan itibaren gereksinimleri ebeveynleri tarafından karşılanmaktadır. Bundan dolayı çocuk yaşamının ilk yıllarında çevresini ebeveyninin yaşamında yer alma şekline göre tanır, yorumlar ve yargılar (Özer, 2009). Bu çalışmada da çocuk istismarı hakkında farkındalıklarını görebilmek amacıyla çocuğun yaşamında her anlamda değerli bir model olan ebeveynlerle çalışılmıştır. Üstündağ, Şenol ve Mağden (2015) tarafından yürütülen çalışmada çocuk istismarına yönelik ebeveynlerin bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada on ebeveynle görüşmeler yapılmış ve ebeveynlerin bilinç düzeylerinin artırılması için eğitim uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda ebeveynlerin en çok cinsel istismardan tedirgin oldukları ve çocuklarıyla bu istismarla ilgili nasıl konuşacaklarını bilmedikleri tespit edilmiştir. Benzer şekilde bu çalışmada da çocuk istismarı hakkında metaforlar yoluyla görüşleri alınan ebeveynlerin belirttikleri metaforların açıklamasına bakıldığında çocuklara yönelik duygusal, ekonomik istismardansa cinsel istismarın yıkıcı etkilerine vurgu yaptıkları görülmüştür.

Araştırmada katılımcıların metaforlarından oluşturulan kategorilerin adları “erozyon”, “kurban”, “iz”, “yara”, “afet”, “çıkar”, “domino”, “karanlık”, “acı”, “suç” ve “hasar” olarak sıralanabilir. Çocuk istismarı çocukların yaşamında geri dönüşü olmayan yaralar açmakta ve istismarın çeşidi ne olursa olsun erişkinlikte görülecek sorunlara davetiye çıkarmaktadır (Sarı, Ardahan ve Öztornacı, 2016). Bununla birlikte çocuk istismarı, çocuğun ruh sağlığını zedelediği ve bütün yaşamı boyunca etkileri görünen iz bıraktığı için çok önemli bir yere sahiptir (Üstündağ, Şenol ve Mağden, 2015). Bu bağlamda

katılımcılar istismarın çocuklar üzerinde açtığı yarayı, bıraktığı izi, oluşturduğu yıkımı ve yankıyı yanıtlarında vurgulamışlardır.

İstismar mağduru çocuklar, kısa ve uzun dönem süresince olumlu yanlarını zayıflatan sosyal, duygusal ve davranışsal sorunlar yaşamaya daha yatkın olurlar (Lundahl, Nimer ve Parsons, 2006). Buna yönelik bir araştırmada çocukluğunda kötü muameleye uğrayan bireylerin yaşamının sonraki dönemlerinde sosyal ilişkilerinin daha zayıf olduğu belirlenmiştir (Colman ve Widom, 2004). Yapılan bir başka araştırmada çocukluk döneminde istismara uğrayanların erişkinlik zamanlarında kendilerine ya da başkalarına şiddet uyguladıkları tespit edilmiştir (Harford, Yia ve Grant, 2014). Bu bağlamda ebeveynlerin oluşturdukları metaforlar göz önüne alındığında savaştan çıkmış şehir, pranga, yaşam hakkına müdahale, güneşsiz bir dünya, virüs, sömürü, doğal afet, donmamış betona iz bırakma, dolu vurmuş bağ ve kanadı kırık kuş gibi uzun soluklu etkisi olan ve olumsuz içerikli kelimeleri tercih etmeleri bir tesadüf sayılamaz. Bu metaforlar araştırmaya katılan ebeveynlerin istismarın çocukta ne denli yıkıcı, kalıcı ve bulaşıcı etkisi olduğunun farkında olduğunun bir göstergesidir. Bu doğrultuda çocuk istismarı kavramına ilişkin oluşturulan kategoriler bütün olarak düşünüldüğünde, ebeveynlerin en çok kıyamet, katliam, kanser ve kabuk tutmayan yara metaforlarını geliştirme nedenleri çocuk istismarı hakkında gerek kendilerinden ya da çevreden gerekse sosyal medyadan sürekli olarak utanç verici, şiddet içerikli haberlere şahit olmalarından kaynaklanabilir.

Araştırma sonunda elde edilen metaforlar, ebeveynlerin çocuk istismarı konusunda farkındalıklarının bulunduğunu; ancak yanıtların daha çok cinsel istismarın etkileri ile kısıtlı olduğunu göstermiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda; ebeveynlerden istismarla nasıl baş edilebileceğine yönelik görüş alınabilir. Ayrıca lisans derslerinde istismarın bir bütün olarak ele alınması ve çocuk boyutuna ağırlık verilmesi, sağaltımı için bireysel ve toplumsal bazda neler yapılabileceği konusunda bilinç ve farkındalık oluşturulması ve öğretim elemanlarının derslerinde bu sürecin önemini vurgulayarak toplumun her kesimine ulaşacak olan öğretmen adayları ile sahada uygulayabilecekleri program ve etkinlikleri planlamaları sağlanabilir. Bununla birlikte çocuk istismarının tespit edilmesinde ebeveynlerden sonra çocuklarla en çok vakit geçiren yetişkinler olan öğretmenler ve öğretmen adaylarının da algılarını belirlemeye yönelik metafor çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Alzoubi, F. A., Ali, R. A., Flah, I. H., & Alnatour, A. (2018). Mothers' knowledge & perception about child sexual abuse in Jordan. *Child abuse & neglect*, 75, 149-158.
- Bahar, G., Savaş, H. A., & Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51-65.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Colman, R. A., & Widom, C. S. (2004). Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: A prospective study. *Child Abuse & Neglect*, 28, 1133–1151.
- Çağlarımak, A. (2006). Yerleşik olan ve olmayan ailelerde çocuk istismarı yaygınlığının incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir*.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., & Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128–134.
- Harford, T.C., Yia, H., & Grant, B. F. (2014). Associations between childhood abuse and interpersonal aggression and suicide attempt among U.S. adults in a national study. *Child Abuse & Neglect*, 38, 1389–1398.
- Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
- Lundahl, B. D., Nimer, J., & Parsons, B. (2006). Preventing child abuse: A meta-analysis of parent training programs. *Research on Social Work Practice*, 16(3), 251-262.
- Özer, G. (2014) *Ebeveynlerin çocuk cinsel istismarına dair bilinçleri, endişeleri ve aldıkları önlemler*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Sarı, H. Y., Ardahan, E., & Öztornacı, B. Ö. (2016). Çocuk ihmal ve istismarına ilişkin son 10 yılda yapılan sistematik derlemeler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(6), 501-511.
- Tıraşçı, Y., & Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 3(1), 70-74.
- Üstündağ, A., Şenol, F., & Mağden, D. (2015). Ebeveynler çocuk istismarına yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bilinçlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 212-227.
- Warner, R. (2008). *Applied statistics from bivariate through multivariate techniques*. Los Angeles: Sage.

- Yalçın, H., Koçak, N., & Duman, G. (2014). Anne babaların çocuk istismarıyla ilgili tutumlarının incelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(Özel Sayı I), 137-14.
- Yalçın, N. (2011). *Türkiye’de çocuk istismarı ve çözüm önerileri*. Beykent Üniversitesi Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Projesi. İstanbul.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Y., Kaçar, M., Albayrak, E., Çalaboğlu, T., Çakmak, S., & Bayraktar, T. (2017). Çocuk ihmali ve istismarı hakkında ilköğretim öğretmenlerinin bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Van Tıp Dergisi*, 24(4), 303-309.